■ כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות ■

בסודשיח

■ בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת תרומה ■ א' אדר א' ה'תשע"ט ■ 06.02.2019 ■ גליון מס' 517 ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

ועשו לי מקדש - ושכנתי בתוכם

/ הרב אברהם רקנטי*

יסוד ענין בית המקדש, מתבאר במקומות רבים. במאמר הבא אנסה לעמוד על עניין בית המקדש לאור דברים שכתב רי חיים מוולוזין בספרו נפש החיים (שער אי פרק די ועוד). חשוב לציין, כי עניין זה הוא מן הדברים הגבוהים והעמוקים, וכדי לרדת לעומקם יש לעיין בהם במקורם, אולם מפאת חשיבות העניין אנסה לגעת בנושא זה, בתקוה שיהיה בדברים אלה בכדי לעורר את לבנו לחובתנו בעולמנו להיות שותפים נאמנים בהשפעת הקדושה, ובהתעלות העולם.

***

מקורה של הקדושה בעולם היא כמובן מן הקב"ה, אולם רצון הבורא היה שהופעתה בעולם תהיה תלויה במעשיהם של ישראל. רז"ל במסכת כתובות (ה, א) ערכו השוואה בין מעשה בריאת העולם לבין מעשיהם של צדיקים: גדולים מעשי צדיקים יותר ממעשי שמים וארץ, (בריאת העולם) דאילו במעשה שמים וארץ כתיב: "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים" (ישעיה מח, ג) ואילו במעשה צדיקים כתיב "מקדש ה' כוננו ידיך" (שמות טו, יז). רש"י מבאר שהפסוק בישעיה אומר שמעשה ארץ ושמים מתייחסים ל"ידי" היינו יד אחת בלבד, לעומת זאת הפסוק בספר שמות, העוסק בבניין בית המקדש, מייחס למעשה זה שתי ידיים: "ידיך" ומכאן שמעשה בנין בית המקדש גדול מן המעשה של בריאת שמים וארץ. אולם בעל נפש החיים שם מעיר: פתחו במעשי צדיקים וסיימו ראייתם ממקדש? כי כן באמת שהצדיקים על ידי מעשיהם הרצויים לפניו יתברך, הן הם מקדש ה' ממש.

מאמר חז"ל פותח בהשואה בין "מעשי צדיקים" לבין "מעשה שמים וארץ". הפסוק בישעיה המובא במאמר חז"ל הנ"ל אכן עוסק במעשה שמים וארץ ומייחס אותו לבורא יתברך, אולם לכאורה הפסוק בספר שמות, המתייחס לבניין בית המקדש, אינו עוסק במעשיהם של צדיקים שהרי הכתוב אומר שבית המקדש כוונו "ידיך" - היינו ידיו של הקב"ה? בעל נפש החיים מיישב שבאמת אין כאן קושי, וזאת משום שבאמת מעשיהם של צדיקים "הן הם מקדש ה' ממש". אמנם המעשה הוא של הצדיקים, אבל מעשים אלו משפיעים על הופעת הקדושה בעולם וממילא יש כאן מעשה של "ידיך", השפעה על הופעת הקדושה האלוקית בעולם. זו גם הסיבה שחז"ל מצאו לנכון להמשיל את מעשה הצדיקים דווקא ל"מקדש ה'", כי מעשיהם של צדיקים המעוררים את הופעת הקדושה נחשבים למקדש שעניינו הופעת הקדושה בעולם. א"כ כאמור מקורה של הקדושה היא בהקב"ה, אולם היא נבנית ומופיעה ע"י מעשיהם של צדיקים. הצדיקים המוזכרים כאן הם לאו דווקא אנשים מסויימים ומיוחדים, שהרי לענין זה ודאי ש"ועמך כולם צדיקים", וא"כ בעצם למעשיהם של ישראל כולם, יש השפעה ישירה על הופעת הקדושה בעולם.

והנה לגבי בריאת העולם אומר הפסוק "הי בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו" (משלי ג'). העולם נברא ב"חכמה", ב"תבונה" וב"דעת", היינו שגנוזים בו כוחות גדולים. המקדש נבנה כדי להשפיע קדושה לכל העולמות כולם. המקדש כולל את כל הכוחות והעולמות לפרטי פרטיהם, חז"ל אומרים שהמקדש הוא "נויו של עולם" (זבחים נד, ב), היינו שהמקדש נותן למציאות כולה את נויה, תפארתה, וקדושתה האלוקית על ידי עבודתם של בני ישראל במקדש. כדי שהמקדש יוכל לפעול את פעולתו ולהשפיע קדושה בעולמות, חשוב שהעיסוק בבנייתו יהיה באופן הראוי והמתאים למימוש יעודו. למשימה חשובה זו בחר הקב"ה בבצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

מבית ומחוץ תצפנו
פעילותו של האדם היא בשלושה תחומים: המחשבה, הדיבור והמעשה - על שלושת התחומים הללו כתבה התורה...
המשך בעמי 2

הנותן צדקה שלא לשמה
בפרשתנו פרשת תרומה (שמות כ"ה, ב') כתוב: ויקחו לי תרומה. וכתב רש"י וז"ל: ויקחו לי תרומה, לי לשמי. עכ"ל...
המשך בעמי 3

שוויית חורף
בשטיבלך נהגו שכל הניגש להתפלל לפני התיבה מתפלל בכל נוסח שירצה. האם אין בכך חשש של 'לא תתגודדו'?...
המשך בעמי 4

סיפור לשבת
ששה צולדי שגבהו
משפחתו של ניסים, איש פשוט וקשה יום שהתגורר בתונים, ברוכת נפשות הייתה ופרנסתו - דחוקה. אם בכל ימות השנה...
המשך בעמי 5

שביבים
■ שוויו של כלב תאב בשר
■ עצת הצדיק
■ על אמונת חכמים וכוחו של צדיק
■ "עלולים להחזיר מכות"
המשך בעמי 6

שעליו נאמר "וימלא אותו רוח אלוקים בחכמה ובתבונה ובדעת בכל מלאכה" (שמות לה, לא). על פסוקים אלו דרשו חז"ל (ברכות נה, א): אמר רב יהודה אמר רב: יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ. כתיב הכא "וימלא אתו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת" (שמות לה), וכתיב התם "ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה" (משלי ג) וכתיב "בדעתו תהומות נבקעו" (משלי ג). חז"ל מוצאים הקבלה בין בריאת העולם שנברא "בחכמה" "בתבונה" ו"בדעת" לבין סגולתו של בצלאל אשר אלוקים מילא אותו "בחכמה בתבונה ובדעת". המשמעות של הקבלה זו לפי חז"ל היא שבצלאל היה יודע "לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ", והיינו שהיתה לו יכולת להבין את סוד בריאתו של העולם וכך הוא יכול היה לבנות משכן הכולל את כל הכוחות והעולמות לפרטי פרטיהם. בניית משכן כזה תוכל להוות כלי ראוי ומשובח כדי שבעבודת בני ישראל במשכן תושפע הקדושה לכל העולמות כולם.

וכאן ייאמר כי חורבן בית המקדש שהוא בעצם ביטול מציאות המקור להופעת הקדושה בעולם - מקורו אינו בחורבן הפיזי שעוללו נבוכדנצר (בית ראשון) וטיטוס (בית שני), שהרי מה להם ולהמשכת הקדושה ממקור הקב"ה בורא העולם. כך מסבירים לנו רז"ל במדרש רבה (איכה א, מא) על הפסוק הנאמר לבבל: "קחי ריחים וטחני קמח..." (ישעיה מז, ב): אמרה ירושלם לבת בבל אילו ממרום לא עשו בי מלחמה את היית יכולה להלחם בי, אילו ממרום לא שלחו בי אש את היית יכולה לי, אלא אריא קטילא קטלת קימחא טחינא טחנת קרתא יקידתא אוקידת. המקדש לא נחרב בשל כוחו וגבורתו של נבוכדנצר אלא בגלל חטאיהם של ישראל, וכפי שאומרים רז"ל שם במדרש: שלא יהא רשע זה מתגאה ואמר אני החרבתי ביתו של אלוקים ושרפתי מקדשו אם כן הוא תרד אש מלמעלה ותשרף, מיד מה כתיב "ממרום שלח אש בעצמותי".

אחרי שנות החורבן הרבות מאוד, בהם אנו משתוקקים להופעת הקדושה האלוקית בעולם, לעילוי העולם, אנו צריכים להתעמק ביסוד החורבן ולהבין שסדרי הקדושה והופעתה אינם תלויים בבניין בית המקדש החיצוני בלבד, אלא ברוח העומדת מאחריו. הופעת סדרי הקדושה תלויים בנו במעשינו, עלינו לשקוד על תורתנו ולהתקדם ולהשתפר במסילת ובסולם הישרים של עבודת ה' שלנו, רק אז נוכל להמשיך בחזרה את השפעת הקדושה לעולם הזה. זוהי משמעותה של הנבואה האמורה ביחזקאל (מג,י-יא): הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעוונותיהם... ואם נכלמו מכל אשר עשו, צורת הבית ותכונתו... הודע אותם וכתוב לעיניהם וישמרו את כל צורתו ואת חוקותיו ועשו אותם. לכאורה מה הקשר בין עוונותיהם של ישראל לבין הודעת יחזקאל על צורת הבית - בית המקדש? לאור האמור הפסוק מתיישב ומובן, משמעותו של היעוד "ושכנתי בתוכם" הוא כי השכינה והקדושה שוכנת בישראל ובעולם, ממקור הקב"ה, אך ורק דרך עבודת ה' על ידי ישראל. בעבודת ה' זו של ישראל, בקיום התורה והמצוות שלהם, הם בונים את מקדש ה', בשלב הראשון הבניין הוא של המקדש הפנימי ומתוך כך יבואו גם לבניין המקדש החיצוני. על ידי בנין זה יש בכוחם לרומם את המציאות כולה. בחתימת הדברים ראוי להביא את דבריו של ר' חיים מוולוזין בנפש החיים שם (שער א, ד): וזאת תורת האדם, וכל איש ישראל אל יאמר בלבו ח"ו כי מה אני ומה כוחי לפעול במעשי השפלים שום ענין בעולם אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות לבו שכל פרטי מעשיו ודבריו ומחשבותיו כל עת ורגע לא אתאבידו ח"ו, ומה רבו מעשיו ומאוד גדלו ורמו, שכל אחת עולה כפי שרשה לפעול פעולתה בגבהי מרומים.

*ישיבת ההסדר קרני שומרון

מבית ומחוץ תצפנו

/ הרב יעקב הלוי פילבר

פעילותו של האדם היא בשלושה תחומים: המחשבה, הדיבור והמעשה - על שלושת התחומים הללו כתבה התורה [דברים ל ידי: "בפיך (דיבור) ובלבבך (מחשבה) לעשותו (מעשה)", והאדם השלם הוא מי ששלמותו היא בכל שלושת התחומים הללו. ולכן הביטוי: "פיו ולבו שווים" אינו ממצה עדיין את הדרישה הזו, כי הוא מתייחס לתחומי הדיבור והמחשבה בלבד, מה שאין כן הביטוי: "תוכו כברו" הוא כולל את כל חלקי פעילות האדם, מפנימיותו (תוכו) עד התנהגותו המעשית החיצונית (ברו). ובביטוי הזה השתמשו חז"ל בדרשתם את הכתוב: "מבית ומחוץ תצפנו", שלמדו מכאן [יומא עב ב]: "כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם". מדבריהם משמע שלהיות תלמיד חכם לא מספיק שהאדם יהיה לומד ויודע את התורה, אלא הוא צריך נוסף לכך גם שתוכו (העולם הפנימי שלו) יהיה כברו (כהתנהגות החיצונית שלו), ובלא זאת עם כל הידע שלו הוא אינו תלמיד חכם.

הרמב"ם בהלי תלמוד תורה [פ"ד ה"א] כותב: "אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו או לתם, אבל אם היה הולך בדרך לא טובה מחזירין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו ואחר כך מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדין אותו. אמרו חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאילו זרק אבן למרקוליס". האם המקרה של הרמב"ם דומה להנהגתו של רבן גמליאל כמו שמסופר במסכת ברכות [כח א] שבאותו היום שהדיחו את רבן גמליאל מנשיאותו "סילקוהו לשומר הפתח וניתנה להם רשות לתלמידים להיכנס, שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר: כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש". אבל כשנדייק בדברי הרמב"ם נראה שהמקרה של רבן גמליאל ושל הרמב"ם אינם דומים, התלמיד שלפי הרמב"ם אין מכניסים לבית המדרש אינו אותו תלמיד שאליו התייחס רבן גמליאל.

וההסבר הוא כך: בעניין "תוכו" ו"ברו" יש להבחין בכמה אפשרויות: אחת מהאפשרויות ששניהם, תוכו וברו, שווים, או לחיוב ואז התלמיד הוא צדיק גמור. או שניהם לשלילה ואז התלמיד הוא רשע גמור. ויש אפשרויות נוספות שאין תוכו וברו של התלמיד שווים וכאן יש שתי אפשרויות: האחת שהחיצוניות של התלמיד היא

שלילית אך הפנימיות שלו היא חיובית, וזה מי שברו (השלילי) אינו כתוכו (החיובי). והשני הוא להיפך שהפנימיות שלו פגומה אך ההתנהגות החיצונית שלו היא כראוי, והוא מי שאין תוכו (השלילי) כברו (החיובי). והנה על שלוש מתוך ארבע האפשרויות הללו אין מחלוקת לגבי כניסתם לבית המדרש. מי שהוא צדיק גמור, מעולם לא היתה בעיה להכניסו לבית המדרש. כמו כן אין מחלוקת שלא להכניס לבית המדרש רשע גמור, שהוא שלילי גם בתוכו וגם בברו, שעליו נאמר [תהלים נ טז]: "ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיך", וזאת מפני מה שנאמר [הושע יד י]: "ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם". ואילו לגבי המקרים הבאים שאין שיוון בין הפנימיות לחיצוניות של התלמיד, כאן יש להבחין מהו הצד החיובי ומהו הצד השלילי שבתלמיד. לפי ההבחנה הזו פסק הרמב"ם שאין מכניסים לבית המדרש, רק מי שההתנהגות החיצונית שלו היא שלילית, למרות שתוכו הוא ראוי, אותו אין מכניסים לבית המדרש אלא רק אחר ש"מחזירין אותו למוטב ומנהיגים אותו בדרך ישרה ובודקים אותו ואחר כך מכניסים אותו לבית המדרש ומלמדים אותו", ועל המקרה הזה לא נחלקו רבן גמליאל וחכמים, כיון שהתלמיד אינו נוהג כשורה אסור לו ללמוד תורה, כולם סוברים שבמקרה הזה אין מכניסים אותו לבית המדרש. על מה נחלקו רבן גמליאל וחכמים? על "תלמיד הגון במעשיו", שהתנהגותו החיצונית היא טובה, אלא "שאין תוכו (השלילי) כברו (החיובי)", שעולמו הפנימי הוא פגום ושלילי, שכאן החמיר רבן גמליאל ולא אפשר לתלמיד כזה להיכנס לבית המדרש, מפני שהוא חושש שכל עוד עולמו הפנימי שלילי יש חשש שאם תלמיד כזה גם ילמד תורה ואפילו יצליח בלימודו, הוא ייהפך למה שאמרו חז"ל: "כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם". וגם הוא בכלל "ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חקי ותישא בריתי עלי פיך". ואילו לפי חכמים כיוון שהתנהגותו החיצונית של התלמיד הזה היא טובה, יש לסמוך שבהשפעה הרוחנית של לימוד התורה תפעל סגולת התורה על פנימיותו לטובה ותהפוך גם את העולם הפנימי השלילי שלו לטובה. וכשיטת חכמים סובר גם הרמב"ם, במה שכתב "או תם" כמו שפירש ה"כסף משנה": ש"הוא תלמיד שאין ברור לנו אם הוא טוב או לאו", וקישר זאת לדעת חכמים שסילקו בגלל תלמיד זה את שומר הפתח, כדי לאפשר גם לו את הסיכוי להתעלות בתורה.

הנותן צדקה שלא לשמה

/ הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

בפרשתנו פרשת תרומה (שמות כ"ה, ב') כתוב: ויקחו לי תרומה. וכתב רש"י וז"ל: ויקחו לי תרומה, לי לשמי. עכ"ל.

בקובץ "נזר התורה" גליון ניסן תשס"ה, (עמוד ק"ה), העיר הגאון הנפלא רבי יעקב חיים סופר שליט"א, על הבן איש חי זצ"ל, שסותר לכאורה דבריו, שבספרו "בן איש חי" קונטרס "נוה צדיקים" (דרוש ט' דמ"ד ע"ב) כותב שבמצות צדקה אף אם עשאה להתגדל בה, והיא שלא לשמה, אף על פי כן שכרו איתו ופעולתו לפניו, עי"ש. ואילו בספרו "אדרת אליהו" (פרשת תצוה דס"ג ע"ד) כותב שהעושה צדקה ליוהרא, וכיוצא, אין ראוי שהקב"ה יעשה עמו החסד הגדול שיהיה נחשב לו כאילו נתן הצדקה משלו. עי"ש, וזה סותר להנ"ל, ומסיק בצ"ע. עכתו"ד שם.

ולענ"ד נראה בעזרת ה' שהבן איש חי זצ"ל דקדק בלשונו הזהב, דאם עושה הצדקה "להתגדל", הכוונה שעושה סתם להתגדל, שהוא רוצה שיהיה לו כבוד, וכדומה, אז באופן כזה מקבל עדיין שכר, אבל אם עושה הצדקה "ליוהרא", היינו שרוצה להתייהר על חבירו, ולהראות לו שהוא גדול ממנו, וזהו כמו "לקנטר", (עיין היטב ברש"י פסחים דף ס"ו ע"ב, בד"ה עד וכו', יוהרא שהיתה משפלת המנהיגים שלפניה וכו', ודו"ק). באופן כזה אינו מקבל שכר.

ואתי שפיר דבריו הקדושים ולא קשה מידי. ודו"ק היטב.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

שו"ת חורף הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שואל שמואל הלפרין: בשטיבלך אצלנו בשכונה נהגו שכל הניגש להתפלל לפני התיבה מתפלל בכל נוסח שירצה. והנה, כאשר מתפלל החזן בנוסח אשכנז, כשהוא מגיע לתחנון ופותח בנפילת אפיים במקום באמירת 'אשמנו' וי"ג מידות, אין החסידים ובני עדות המזרח מוכנים לשתף עמו פעולה, וכך בעוד חלק מהנוכחים נופלים אפיים **כמנהגם**, החלק האחר מתחיל להכות 'אשמנו' ולקרוא י"ג מידות בקול רם, **כמנהגם הם**. וכאן הבן שואל, האם אין בכך חשש של **'לא תתגודדו'**?

תשובה: ארחיב מעט בעניין 'לא תתגודדו' ומשם נבוא לענות על שאלה זו.

במסכת יבמות[א] מבואר שחז"ל דרשו על מה שכתוב בתורה 'לא תתגודדו' - 'לא תעשו אגודות אגודות', ובטעם האיסור כתב רש"י[ב] משום שנראה כב' תורות, וברמב"ם[ג] מבואר משום שגורם הדבר למחלוקת.

ונחלקו אביי ורבא[ד] האם האיסור הוא גם בב' בתי דינים בשני עיירות שונות או שרק בב' בתי דינים בעיר אחת נוהג איסור זה (שלא יורו בי"ד אחד כך ובי"ד השני יורה אחרת)

איסור זה מובא להלכה ברמ"א[ה] בהלכות ספירת העומר לעניין המנהגים השונים בחשבון ימי האבלות על פטירתם של תלמידי רבי עקיבא.

אמנם מבואר בפוסקים שהמצב בימינו היום שונה מימים עברו לעניין איסור זה, וזה לשונו של הגר"א וייס שליט"א[ו]: 'נראה ברור דבזמנינו לאחר שבא סנחרב הוא היטלר ימ"ש ובלבל את כל העולם כולו, וכל קהילות ישראל נעקרו ממקומן, ועדות שלימות וקהילות שלימות נתקבצו ובאו לערים גדולות לאלקים כמו ירושלים עיה"ק וב"ב וניו יורק וכדו' פשוט הדבר שמותר לכל עדה לנהוג כמנהגיה אף שבעיר אחת הם יושבים ואין בזה לא תתגודדו. ולא כימינו ימי קדם - במשך מאות בשנים ישבו עיר ועיר ומשפחה ומשפחה איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו, ועדה ועדה במקומה ובמדינתה, כל כה"ג אמרו 'אל תעשו אגודות אגודות'. אבל בזמנינו כאשר כל קהילה קבעה מקומה בבית כנסת משלה זכותה וחובתה לשמור מנהג אבותיה ולנהוג על פיו. וכבר כתב בספר ארעא דרבנן אות ל' דכשיש בעיר אחת שתי קהילות אשכנזית וספרדית ודאי אין בזה לא תתגודדו וכל קהילה תנהג לפי מנהגיה מדור דור'.

אמנם אם המדובר על בית כנסת אחד שחלק מהמתפללים נוהגים כך וחלק מהמתפללים נוהגים אחרת, או אז ודאי ששייך האיסור של 'לא תגודדו' ואין לעשות כך (וכל הנ"ל מדובר בב' בתי כנסת שונים אפילו שהם בעיר אחת) וכבר כתב הנצי"ב מוואלז'ין[ז] שבתפילה בלחש שאין שינויי הנוסחאות ניכרים אין בכך 'לא תתגודדו' אבל בחלקי התפילה שנאמרים בקול רם ודאי שצריכים לנהוג כמנהג המקום שאם לא כן יש בזה משום 'לא תתגודדו'.

ועיין במשנה ברורה[ח] שכתב בהקשר של מח' הפוסקים שכשנופל על פניו אם להטות על צד ימין או שמאל שלא ישנה ממנהג המקום משום 'לא תתגודדו'.

ומעתה נבא לנידון השאלה: מאחר שבאופן כזה שחלק מהציבור אומר **בקול רם** י"ג מידות וחלק אינו אומר, ניכר הדבר והרי זה דומה לקטעי התפילה הנאמרים בקול רם ששייך בהם איסור 'לא תתגודדו' ולכן מצב כזה המתואר בשאלה שחלק מהציבור נוהג כך וחלק מהציבור נוהג אחרת **וניכר הדבר**, יש בזה משום 'לא תתגודדו'.

אמנם מצאנו בפוסקים[ט] סברות שונות למה לא שייך 'לא תתגודדו' במנהגים השונים בנפילת אפיים', וכן במקרים אחרים, אמנם נראה שבנידון דידן שאין מדובר על יחיד הנוהג לעצמו בצנעא אחרת משאר הציבור, אלא חלק מהציבור שנוהגים כך וחלק הנוהגים אחרת באופן שניכר לעין כל השינוי - גם הם יודו שאין ראוי לעשות כך[י]. (ולכן אם הש"צ אומר וידוי וי"ג מידות יאמרו כל המתפללים עמו[יב] ואם הש"צ נופל על אפיו מיד ואינו אומר וידוי וי"ג מידות אין לחלק מהציבור לומר וידוי וי"ג מידות בקול רם אך יכול מי שמנהגו לומר וידוי וי"ג מידות לאמרו בלחש ובלי הכאה על החזה ויאמר את הי"ג מידות בניגון ובטעמים כקורא בתורה[יג]).-

ואף שבבית כנסת זה אין נוסח ומנהג קבוע, ובכל תפילה הנוסח משתנה לפי הש"ץ, מכל מקום יש לכל הקהל לנהוג באותה תפילה כמנהג הש"צ.

לכן נראה לענ"ד שיש לאחראים לתלות הוראות ברורות בדבר זה, במקום הניכר לעין כל, והציבור הבא להתפלל בבית כנסת זה צריך לנהוג לפי ההוראות הנ"ל.

אמנם אם אין במציאות המתוארת בשאלה חשש של מחלוקת אלא כל ציבור מקבל בהבנה את המנהג של הציבור השני, וכמו כן נראה לאחראים שאין הם יכולים לכוף את קהל המתפללים להוראות הנ"ל, אז נראה שיש להניח להם ומוטב שלא לומר דבר שאינו נשמע.

א - דף י"ג עמוד ב'.
ב - שם ד"ה 'אגודות אגודות'.
ג - הלכות עבודת כוכבים פרק י"ב.
ד - במסכת יבמות שם.
ה - או"ח סימן תצ"ג.
ו - קונטרס 'שיעור פרשת אמור תש"ע'
ז - שו"ת 'משיב דבר' ח"א סימן י"ז בסוף התשובה, וע"ע שו"ת אג"מ או"ח ח"ב סימן כ"ג.
ח - סימן קל"א ס"ק ו'.
ט - עיין שו"ת משנה הלכות ח"ח סימן כ"ט וע"ע ספר אשי ישראל פרק כ"ה הערה כ"א בשם הגרש"ז אוירבעך זצ"ל שבימינו כיון שבכל מקום יש שנוהגים כך ויש שנוהגים אחרת אין חשש של 'לא תתגודדו' אפי' באותו בית כנסת. וע"ע שו"ת מהר"ם מבריסק סימן נ"א שבשינוי מנהגים אין 'לא תתגודדו'. וע"ע שו"ת אור לציון ח"ב שלפי הרמב"ם י"ל שאיסור 'לא תתגודדו' הוא רק אזהרה לבי"ד.
י - ולעניין מקום שלא אומרים נפילת אפיים בייארצייט (יום פטירתו) של צדיק, עיין שו"ת יבי"א חלק ג' או"ח סימן י"א שאין להשגיח במנהגם ולומר תחנון וכן דעת הגר"מ פינשטיין זצ"ל וכן פסק בשו"ת אור לציון ח"ב הלכות נפילת אפיים, ומאידך דעת הגרש"ז זצ"ל היתה שלא לשנות ממנהגם וכן מורה ובא הגר"א וייס שליט"א (עיין מ"מ בפס"ת סימן קל"א הערה 42)
יא - באשי ישראל שם מבואר שאם הדבר ניכר יש לחוש, וכן המשנה הלכות שם כתב שלא יעשה בפרסום. ומש"כ בשו"ת מהר"ם מבריסק הנ"ל הרי זה תלוי במח' המג"א והרמ"א בסימן תצ"ג וברמ"א הרי מבואר שגם במנהגים שייך 'לא תתגודדו'. וכן בשו"ת אור לציון כותב שאם הדבר ניכר אין לעשות כך.
יב - שו"ת תשובות והנהגות ח"א סימן קי"ד.
יג - שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סימן ל"ד, וי"א שאין ראוי לעשות כך - עיין פס"ת סימן קל"א הערה 55. ואצטט מדברי האור לציון ח"ב לגבי ספרדי שנמצא במניין שלא אומרים וידוי וי"ג מידות: 'יש לו לומר וידוי וי"ג מידות אך שאין הציבור אומר אותם אלא שיאמרם בצינעא וכיון שהציבור יושבים לנפילת אפים ישב עמהם ויאמר וידוי בישיבה ובלא הכאה על הלב, וי"ג מידות כיון שאין הציבור אומר אותם, יאמר הוא אותם בטעמים ויסיים את כל סוף הפסוק שבסוף י"ג מידות ונקה לא ינקה עד 'ועל רבעים' וי"ג מידות שמוסיפים בימי ב' וה' לא יאמרם כלל ביחיד אלא יאמר קל מלך וכו', ויסיים עד כמו שהודעת לענו מקדם וכן כתוב בתורתך'.

סיפור לשבת

ששה צולדי שגבהו*

משפחתו של ניסים, איש פשוט וקשה יום שהתגורר בתוניס, ברוכת נפשות הייתה ופרנסתו - דחוקה. אם בכל ימות השנה התקשה ניסים להמציא לחם לפי הטף, בהתקרב ימי חג ומועד - על־אחת־כמה־וכמה. בכל פעם שזקוק היה להלוואה דחופה, פונה היה ניסים אל אליהו הגביר, שהיה איש טוב עין ורחב לב, ולווה ממנו מאה־מאתיים ריאל. מעולם לא קצב לו אליהו מועד לפירעון. כשהאיר לו המזל פנים והרוויח יותר משנדרש לצורכי ביתו, היה ניסים שב אל מטיבו ופורע את החוב. בערבו של חג אחד, הגיע ניסים לביתו של אליהו הגביר, כדי לבקש ממנו הלוואה. באותה שעה ישב בביתו של אליהו סוחר יהודי, בן המקום, והשניים גלגלו ביניהם שיח רעים. כשהבחין הסוחר בניסים והבין את סיבת בואו, קרץ בעינו לאליהו חברו כאומר, "לא כדאי לך להלוות לאדם זה". אליהו שהעריך את דעת חברו הסוחר, השתכנע מקריצת עינו. "צר לי, אך הפעם לא אוכל להלוות לך", אמר אליהו לניסים. האחרון יצא מבית הגביר בלב נשבר. הוא שאל את עצמו כיצד יעשה את החג הממשמש ובא ומה יאמר לאשתו ולילדיו כשישוב הביתה בידיים רקות. בלא שחש בכך החלו דמעות זולגות מעיניו. עודו פוסע ברחוב, דומע ואובד עצות, הבחין בו אחד הרוכלים המקומיים. "מה לך כי תבכה?", שאלו הלה. "היום בלילה חג לנו היהודים ועדיין אין בידי במה לקנות אוכל לבני ביתי", השיב ניסים. "כמה כסף יש לך?", שאל הרוכל. מנה ניסים את הפרוטות שבכיסו. "שישה צולדי", ענה בבושת פנים. "הנה כאן בשקית שבידי, סדקית שהתגלגלה אליי בשעה האחרונה. אתה יודע איך זה... קונים, מוכרים; דברים מחליפים ידיים. הב לי את ששת הצולדי שבידיך וטול את השקית ותכולתה. נסה את כוחך במכירתה, ומי יודע, אולי תצליח להרוויח עליה כמה ריאלים", הציע הרוכל.

לניסים לא היה מה להפסיד. ששת הצולדי שבכיסו לא הספיקו אפילו לקניית יין לקידוש. בערוב יום ייכנס החג ועדיין כל פתרון למצבו לא נראה באופק. אפשר כי מהשמים - ניצת בליבו זיק של תקווה - זימנו לו רוכל זה כדי שירוויח את הכסף הדרוש לצורכי החג. שלשל ניסים לידי הרוכל את ששת הצולדי וקיבל ממנו את השקית. התייצב ניסים באחת מפינות השוק והחל להוציא את תכולתה ולהציגה לראווה. גלילי חוטים לתפירה, סיכות, מחטים ועוד כיוצא באלה. לפתע צד את עיניו צמיד זהב. לבו של ניסים החסיר פעימה. בעוד ידיו ממששות את שאר החפצים בשקית ומפרידות ביניהם נתגלה בן זוג לצמיד הראשון. שני הצמידים היו מזהב טהור, עשויים מלאכת מחשבת, משובצים אבנים טובות. ניסים התקשה להכיל את התרגשותו. "נס!", מלמל לעצמו, "נס משמים!". הזמן לא היה כשר למכירת הצמידים, מה עוד שבכך עשוי היה לעורר עליו חשדות שווא. וכי מהיכן לו, לניסים, שני צמידים יקרי ערך? פנה ניסים וחזר אל ביתו של אליהו הגביר. לשמחתו, הסוחר צר העין כבר לא היה שם. "הפעם לא באתי אליך בידיים ריקות", אמר בהיסוס־מה. "הא לך צמיד יקר זה כעירבון, והלווה לי חמש־מאות ריאל", אמר־ביקש בעודו מניח על השולחן אחד משני הצמידים שמצא בשקית הדסקית. הביט בו אליהו בהשתוממות רבה. מה לניסים העני ולצמיד זהב, תהה. ואם כבר נתגלגל התכשיט היקר לידיו - נוספה תהייה על תהייתו הראשונה - מדוע לא הציעו כעירבון כבר בפעם הראשונה שבא לבקש הלוואה?! אבל את כל תהיותיו ותמיהותיו שמר אליהו לעצמו.

כעבור רגע הוציא ממגירת שולחנו חמש־מאות ריאל ונתנם בהלוואה לניסים. את הצמיד הניח על מדף שבלט מהקיר. שמח ועולז מיהר ניסים אל השוק כדי לקנות את צורכי החג. קנה מכל טוב, ביד רחבה. כשהגיע לביתו הייתה השמחה רבה. "מהיכן השגת כל זאת?!", הסתקרנה אשתו. "הקב"ה שעה למצוקתנו וחולל לנו נס!", ענה ניסים ויותר לא פירש. לאחר החג הזדמן הסוחר פעם נוספת לביתו של אליהו הגביר. מצב רוחו של הסוחר היה שפוף. "מדוע נפלו פניך?", התעניין אליהו בידידות. "לא חשוב", התחמק הסוחר מתשובה. בתוך כך נפל מבטו על הצמיד שעל המדף, וחיוורון עמוק כיסה את פניו. "מהיכן הגיע אליך צמיד זה?!", שאל בסערת נפש. סיפר לו אליהו דברים כהווייתם. "גנב! גנב שפל!", החל הסוחר לצעוק, "מרגע שראיתיו ידעתי כי נוכל הוא האיש שבא ללוות ממך כסף בערב החג!". רק לאחר שנרגע קמעה, סיפר הסוחר לאליהו כי ימים אחדים לפני החג לווה ממנו אחד מאנשי השררה במדינה סכום כסף רב. כעירבון הפקיד האיש בידיו צמיד זה וצמיד נוסף זהה.

הבוקר בא הלווה לפרוע את חובו וליטול את עירבונו. אולם הצמידים לא נמצאו במקום שבו הניחם למשמורת. נעלמו כאילו בלעתם האדמה. "כעת הכול ברור!", התלהט שוב הסוחר, "הנוכל הזה הבחין בקריצת העין שלי אשר מנעה ממנו לקבל ממך הלוואה, וכנקמה גנב מביתי את הצמידים! גנב שפל ועלוב...". עוד באותו היום התייצבו הסוחר וניסים, התובע והנתבע, בביתו של רבי ישועה בסיס, רבה הראשי של תוניס. גדול היה רבי ישועה בתורה וביראה, ושומעי לקחו ייחסו לו גם רוח־הקודש וכוחות על־טבעיים. אולם הפעם נדרש רבה של תוניס לערוך דין־תורה. הקשיב הרב לטענות הסוחר שיצאו מפיו בשצף־קצף ועיקרן - האשמת ניסים בגניבת הצמידים מביתו. לאחר מכן ביקש הרב מניסים להציג את גרסתו. בטון שקט ובוטח גולל ניסים את השתלשלות הדברים, מראשיתם בבית אליהו הגביר. סיפר כי רגיל הוא ללוות מעת לעת סכומי כסף שונים מהגביר נדיב הלב. סיפר על קריצת העין של הסוחר שגרמה לגביר - לראשונה! - לסרב להלוות לו כסף בערב החג. וסיפר על שקית הסדקית

המשך בעמוד הבא...

שקנה בשישה צולדי מידי הרוכל המוסלמי, שקית בה מצא את שני הצמידים. ככלותו לדבר, נתעטף רבה של תוניס בשתיקה. נראה היה כי מסדר הוא את מחשבותיו ובורר היטב את מילותיו. לאחר מכן נשא עיניים בוערות אל הסוחר. "עם־ישראל מתאפיין בשלוש תכונות מרכזיות - ביישנות, רחמנות וגמילות־חסד", פתח ואמר לו. "ואתה נכשלת בכל השלוש. לא זו בלבד שאינך גומל חסדים בעצמך, גם לא ריחמת על יהודי זה ובני ביתו ומנעת מחברך להעניק לו הלוואה ערב החג. והנה לאחר כל זאת, אין בך אף קורטוב של בושה ואתה מעיז להעליל על איש כשר זה כי גנב רכוש מביתך!". דממה מוחלטת עמדה בחלל החדר.

הסוחר מוכה ההלם השפיל את עיניו ארצה. "כעת אספר לך מדוע דאגה ההשגחה העליונה להעביר את שני הצמידים היקרים מרשותך לרשותו של הנתבע", הוסיף רבי ישועה בסיס לייסר בשוטים את הסוחר. "כשהקב"ה נותן ליהודי אחד כסף, יותר מכדי צורכו, פירוש הדבר שאדם זה מחזיק ברשותו כסף של יהודי אחר, הסובל מעוני ומחסור. הקב"ה מפקיד בידי העשיר את כספו של העני כדי להעמידו בניסיון - האומנם ישכיל להבין זאת ולתת לעני צדקה שאיננה אלא... כספו של העני. ומכיוון שאתה לא הבנת זאת מעצמך, מסובב הסיבות דאג לכך שהצמידים יוצאו מביתך וימצאו דרכם לעני". "ועתה", המשיך הרב לאחר אתנח קל, "על מנת לכפר על מעשיך ועל כך שחשדת ביהודי כשר ואף הלבנת את פניו, גוזרני עליך כי תפרע מכיסך את חמש־מאות הריאל שלווה מאליהו בערב החג. עשה זאת והצמיד המוחזק בידי אליהו כעירבון, יושב לך". השתתק הרב שוב לשניות אחדות בטרם השלים את דבריו. "ולאחר שתוסיף ותיתן לניסים עוד חמש־מאות ריאל צדקה, אצווה עליו למסור לידיך גם את הצמיד השני", פסק. סכום הכסף הנכבד שקיבל ניסים מהסוחר שיפר במידה ניכרת את מצבו הכלכלי. גם הסוחר לא יצא מופסד מהסיפור. ראשית, הוא קיבל בחזרה את שני הצמידים היקרים. ושנית, בעקבות המקרה הזה זע משהו בליבו. הוא החל לגמול חסד עם עניים, ביודעו כי כספו אינו אלא פיקדון מאת הקב"ה.

*מאת הרב זלמן רודרמן, מתוך הסדרה 'בין הדגים לזמירות', סיפורים לכל שבת וחג.

שביבים / שאול שיף

שוויו של כלב תאב בשר*

ר' מנדל פוטרפסט זצ"ל היה אחד ה"עובדים" החשובים בחב"ד. הוא ישב בכלא בסיביר שנים ארוכות על עבירה שעניינה חתירה תחת אושיות השלטון הסובייטי. ובמה התבטאה חתירתו? בלימוד תורה והפצת היהדות והחסידות.

יום אחד, סיפר ר' מנדל, ברחו שלושה אסירים דרך פירצה בגדר אל המרחב הלבן והמושלג, אל החופש. הסיכויים לשרוד מבריחה שכזו היו קלושים ביותר. אך עם כל זה הם ניסו את מזלם, בחושבם וביודעם, כי גם אם ייתפסו, טוב מותם מחייהם.

כעבור שעה קלה התגלתה הפירצה בגדר. במחנה היה לסוהרים כלב רוסי גדול אשר אומן במיוחד לזהות אסירים מסתתרים, הן ברחבי המחנה והן בורחים שיצאו אל מחוץ לשטח המחנה. הכלב גילה את הפירצה בגדר, הזעיק את הסוהרים, ואלה הפעילו מיד את האזעקה המודיעה לכולם להתאסף בקצה המחנה למסדר. בבדיקה הוברר, כי אכן חסרים שלושה אסירים. הכלב החל לנבוח ולרוץ אל מחוץ למחנה, וסוהרים על מזחלת בעקבותיו. הוא רץ ואץ כשכל האסירים עומדים ליד הגדר ומתבוננים בדרמה של הבריחה. מרחוק זיהה הכלב שלושה אנשים שנסים על נפשם. הסוהרים בעקבות הכלב צמצמו את פער המרחק והתקרבו אל האסירים. כשהכלב עמד לסגור את הפער ולהגיע אל האסירים, שלף לפתע אחד מהם חתיכת בשר מעושן וזרקו לעבר הכלב. הכלב עט מיד על הבשר ונגס ממנו בתאבון. כשהסוהרים הגיעו לטווח ירי, ירו בבורחים והרגום. לאחר שבדקו כי אכן שלושתם אינם בחיים, סבבו לאחור ופנו אל המחנה. ואז כשעברו ליד הכלב שסיים זה עתה את אכילתו, שלף מפקד הסוהרים להפתעת כולם את אקדחו, ירה בכלב והרגו. האסירים במחנה חזרו לעבודתם ועמלם.

אני, מספר ר' מנדל'ה, המתנתי ליד השער, וכשהגיעו הסוהרים פניתי למפקד בשאלה: "כל כך הרבה שעות ומעות השקעתם בכלב לאמנו לאלפו, מדוע ירית בו?" הוא השיב לי בפסקנות ונחרצות: "כלב שניתן לפתות אותו עם חתיכת בשר - אין ערך לחיים שלו". ואז למדתי מוסר השכל ואבן פינה מאלפת: אם ניתן לפתות הגוף בתאווה כל שהיא אין ערך לחיים שכאלה?

*הרה"ח ר' יצחק ברבר

עצת הצדיק

בכפר סמוך לעיר וילנא התגורר אחד מן הפריצים שהיה מופלג בעשירותו. חסיד של הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש [בי"ג שבט חל יום ההילולא שלו] עמד בקשרי מסחר עם הפריץ הזה. באחד הימים פנה אליו רבו הקי זי"ע במפתיע והזהירו לבל יוסיף עוד למכור לפריץ סחורות בהקפה. האיש לא הבין את פשר הדברים, איך יתכן לעשות דבר כזה, והיה סבור שבודאי לא התכוון הרבי לדברים כפשוטם ויש בזה רזין דרזין, ע"כ המשיך ומכר לפריץ סחורות כמקודם. אחרי זמן מה ירד הפריץ מגדולתו ופשט את הרגל. בא החסיד להתאונן לפני הרבי שיחלצהו ממיצר. השיב לו

הרבי: מה ביכולתי לעזור לך אחר שלא שמעת בקולי. דע לך כשאנו משיאים עצה ליהודי הננו נמלכים תחילה עם דעת בורא כל העולמות יתי', ומדוע לא שמעת ולא קבלת את העצה אשר יעצתיך. [תורת אבות קוני מעשי אבות כ]

הרהי"ק מלעכוויטש אמר, שקודם ביאת משיח תתגבר מינות ואפיקורסות רח"ל בעולם, והעצה להתמודד עם מציאות שכזאת, היא, להקפיד על שלשה דברים: א) לקרוא בכל יום זהר אעפ"י שאינו מבין מה שאומר, ב) מקוה, לטהר א"ע בכל פעם במקוה, ובפרט בעת הצורך, כי מקוה מטהר המחשבה, ג) לנסוע לצדיקים, שכל דבריהם כגחלי אש להלהיב בלבות בנ"י אמונה ויראת שמים. [אור ישרים עמי יב]

מסופר כי פעם נשאל הרהי"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זי"ע ע"י אחד הימגידים: מה ההסבר שכאשר אתם אומרים 'תורה' אפילו שתאמרו אך מילים ספורות בזמן קצר ובכל זאת מרעיפין עליכם הרבה מעות וכדו' ואילו אני אומר דרשה ארוכה הנמשכת לפעמים זמן רב והיא אכן ערבה ונעימה לשומעיה כנופת צופים, והנה אחר הדרשה, אין מעניקים לי כי אם כמה פרוטות עלובות? נענה הרהי"ק מלעכוויטש ואמר לו: אתן לך להבין, כידוע דברים היוצאים מהלב נכנסים ללב, ואצלי בעת אמירת היתורה', לא יעלו כלל על מחשבותי ענין כסף, שכן לא רק שאין לי השתוקקות לכסף, אלא שהוא מאוס בלבבי בתכלית המיאוס, ולכן כאשר אני אומר 'תורה' היא נכנסת ללב השומעים, ולכן גם אצלם נמאס הכסף ומאבד את חשיבותו, ומשום הכא הם בקלות מעניקים לי כסף רב. ואילו אתם בעת אמירת הדרשה, הרי כוונתכם וחפציכם ותשוקתכם שתקבלו בשכרה כסף רב, ותשוקה הזאת לכסף יוצאת מלבכם ללב השומעים, ובגין כך מתגבר ועולה אצלם תשוקה גדולה לכסף, ומקבל חשיבות גדולה בעיניהם עד שיקשה להם לפזר ממנם ולהעניקו לזולת והם שומרים הכסף לעצמם. [אור ישרים]

על אמונת חכמים וכוחו של צדיק

רבי שלום זלמן כהנוביץ זצ"ל, הוא האיש שרחובות התורנית חבה לו חוב קדוש. דמות מופת של עשייה רוחנית עצומה. יהודי שכיתת רגליו בין בתי נדיבים וייסד מוסדות תורה מפוארים ברחובות, והניח את היסודות הראשונים לקהילת בני התורה בעיר. ת"ת 'הבאר' ברחובות, שכיום מונה מעל 500 ילדים כ"י, היה גולת הכותרת של מפעליו הגדולים. הוא ייסד אותו בעמל כפיו בברכתו של מרן הסטייפלר זצוק"ל, [אביו של מרן רבי חיים קנייבסקי שליט"א] אליו היה מקורב מאוד כמו גם לשאר גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א, אשר מהוראתם והדרכתם לא זז כמלא נימא. הנה שני סיפורים מיוחדים מימי ייסודו של הת"ת, מתוך כתבה מקיפה לדמותו, מאת י' פריינד שפורסמה ביתד נאמן.

כשהיו בידיו של רבי שלום תוכניות הבניין העתידיות, עלה לביתו של הסטייפלר, פרס בפניו את התוכניות וביקש את אישורו ואת חוות דעתו. "מה אתה מתכונן לעשות כאן?" שאל מרן הסטייפלר את רבי שלום והצביע על הקומה הראשונה של הבניין המתוכנן. מרן ידע גם לקרוא תוכנית אדריכלית ושום פרט לא נעלם מעיניו הטהורות. "על פי דרישות הג"א, צריכים להקצות בקומה הראשונה שטח למלתחות ולאולם ספורט", השיב רבי שלום. הוא מעולם לא הסתיר ולא "עיגל פינות". בפני רבותיו הביא את כל הנתונים ללא כחל ושרק, ובאמונת חכמים שזרמה בדמו והחייתה כל איבר בגופו, מסר את כל הפרטים בעדות נאמנה. "משוגעים", אמר מרן הסטייפלר והניף ידו בתנועת ביטול. עם עט שהיה מונח על השולחן סימן "איקס" גדול על התוכנית ששרטט האדריכל. כך לא מקיימים חיידר! אין צורך באולם ספורט ובמלתחות!

למחרת בבוקר היה על רבי שלום לנסוע לבאר שבע כדי לקבל אישור על התוכנית. פקיד ראשי בהג"א היה צריך לחתום על התוכנית כדי שאפשר יהיה לצאת לדרך. "אם יעשו לי בעיות מה אומר להם?" שאל את הסטייפלר. "תגיד להם שיהודי זקן מבני ברק שינה לך את התוכנית של הקומה הראשונה", ענה לו הסטייפלר, ורבי שלום יצא לבאר שבע. במשרדי הג"א חיכתה לו הפתעה: הפקיד שהערים בעיות וקשיים על התוכנית, נעדר מעבודתו, ואת מקומו מילא פקיד חדש, עולה מרוסיה. רבי שלום הגיש לו את תוכנית הבניין כפי שקבע אותה מרן הסטייפלר, והפקיד חתם. כל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל - הרהר רבי שלום בלבו ושב לרחובות, כדי לזרז את התחלת העבודות בשטח. העבודות התקדמו בקצב משביע רצון והיציקה הושלמה, אולם מהג"א התקבלה הודעה כי הפקיד שליווה את התיק מודע לחתימה שניתנה בלא "שיקול דעת" ושלא על דעתו, והוא עצמו יגיע לראות את העבודה בשטח. נקבע יום לביקור ונקבעה שעה, ורבי שלום שוב נסע לבני ברק. היה זה פקיד שהצר מאוד את צעדיו וניסה בכל דרך לחבל בתוכניות. "הוא יבוא לראות את השטח, ויראה שאין מלתחות ואין אולם ספורט", בכה רבי שלום באוזני הסטייפלר, שהניף את ידו בתנועת ביטול ואמר: "הוא לא יבוא..." "אבא יצא מבית מרן הסטייפלר מעודדד ומלא ביטחון", מספר בנו בכורו וממלא מקומו, רבי יחיאל שליט"א. "אין לתאר ואין לשער את גודל אמונת החכמים שהייתה לאבא. מרן הסטייפלר אמר, ולאבא היה ברור כשמש שכך יהיה, בלי שום שאלות או ספקות". ביום בו היה אמור להגיע הפקיד, נותר רבי שלום לבדו באתר הבנייה. הקבלן, הקבלן בשטח, מפקח הבנייה וכל הנוגעים בדבר - ברחו... הם פחדו מהפקיד של הג"א שיהרוס את הכל. היה זה ביקור משמעותי מכריע, והרי הם המרו את פיו... רק רבי שלום נותר בשטח, מחכה לבואו של הפקיד. השעה שנקבעה לביקורת חלפה מזמן, והפקיד לא בא. כשהתארכה השעה מאוד, התקבלה ההודעה כי הוא היה מעורב בתאונת דרכים בכניסה לרחובות ונהרג במקום.

אל החיידר נכנסו באלול, שבוע אחרי פטירת מרן הסטייפלר זצוק"ל. הבניין עוד לא היה גמור אבל הכיתות הוכשרו לקבלת התלמידים. מעקה לחיידר עוד לא היה וכל אותו הלילה בנה רבי שלום בשתי ידיו מחיצה מקרשי הבנייה. "אבא חזר הביתה עייף בשעה מאוחרת מאוד", מספר בנו רבי יחיאל, "הוא עלה על יצועו והנה חלום: מרן הסטייפלר פוגש אותו באמצע רחוב רבי עקיבא בבני ברק ואומר לו: 'כהנוביץ, אתה לא יודע כמה אתה משמח אותי שאתם נכנסים... אבל יש לי טענות איך אתם נכנסים בלי מעקה?!' "בחלומו השיב אבא כי הוא כן עשה מעקה מקרשים, ומרן הסטייפלר מראה לו על אמת ידו ורומז: 'מה יהיה אם ייכנס קוץ...' "'מה אעשה?' שאל אבא, ומרן הסטייפלר ענה: 'תעשה מעקה!' "תוך כדי דיבור חולף רכב לידם, ומרן הסטייפלר שואל את אבא: 'ראית מי זה היה?' "'זה היה רבי מאיר סטפנסקי', משיב לו אבא, ומרן הסטייפלר אומר לו בחלום: 'תתפוס אותו...' "אבא קם נסער, עם שחר רץ לאזור התעשייה והזמין מסגר. כשהתייצב

בחיידר, המלמד וורקר שליט״א, שהיה אחראי על עזרה ראשונה לא היה בשטח: הוא פינה לטיפול רפואי ילד שקוץ גדול נכנס לאמת ידו... ״עוד באותו היום נסע אבא לבני ברק ונכנס למעונו של רבי חיים. הוא סיפר לו את דבר החלום, ורבי חיים אמר ש׳מסתמא יש דברים בגו,׳ ושלחו לרבי מאיר, והוסיף ואמר: ׳כמדומני שהוא עכשיו בחו״ל.׳״אבא עלה לביתו של רבי מאיר זצ״ל, שאכן היה אמור להיות בחו״ל כדברי רבי חיים, אולם ברגע האחרון ממש שינה את התוכנית ונשאר. איני זוכר אם הוא ביטל את הטיסה או שהוא נסע לשדה התעופה וחזר על עקבותיו. אבא סיפר לו את הסיפור ור׳ מאיר אמר: ׳דבר כזה, אני מוכרח לראות בעיניי...׳ ״הם נסעו יחד לרחובות, רבי מאיר ראה את קרשי המעקה, שאל כמה עולה מעקה? ועל אתר הוציא סכום של 15,000 דולר...

״עלולים להחזיר מכות״

כתב רבנו הרמב״ם: ״אַף עַל פִּי שֶׁבְּךָ נִצְטַוִּינוּ (לכבד את ההורים, מכל מקום), אָסוּר לָאָדָם לְהַכְבִּיד עָלוֹ עַל בָּנָיו וּלְדַקְדֵּק בְּכִבּוּדוֹ עִמָּהֶם, שֶׁלֹּא יְבִיאֵם לִידֵי מִכְשׁוֹל, אֶלָּא יִמְחֹל וְיִתְעַלֵּם, שֶׁהָאָב שֶׁמָּחַל עַל כְּבוֹדוֹ, כְּבוֹדוֹ מָחוּל״. כלומר, למרות שהבנים חייבים לכבד את ההורים, מכל מקום, אם ההורים ימחלו על כבודם, הרי הם רשאים לעשות זאת, ועל ידי זה ינצלו הבנים ממכשול. וכדברי הרמב״ם פסקו גם הטור ומרן השולחן ערוך. ומה שכתב הרמב״ם שהאב שמחל על כבודו כבודו מחול״, דבריו לקוחים מהגמרא במסכת קידושין (דף לב.) אמר רבי יצחק בר שילא, אמר רב מתנה, אמר רב חסדא, האב שמחל על כבודו כבודו מחול, כלומר, אם רוצה האב לוותר לבניו על כבודו, רשאי לעשות כן. אבל על ״בזיונו״, האב אינו יכול למחול. ולמשל, אב שנותן רשות לבניו לקללו ולגדפו וכדומה, אין לו סמכות לתת רשות כזו, שהמקלל את אביו ואמו חייב סקילה, ולא שייך בזה נתינת רשות כלל. ולכן אסור לאב לאפשר לבניו לקרוא לו בשמו הפרטי, כפי שיש איזה אנשים מקצה המחנה שהחלו לפרוץ גדר בענין זה. משום שהקריאה לאביו בשמו, אף היא בכלל ״בזיון״, שהרי אין רגילות בכלל שיקראו הבנים לאביהם בשמו הפרטי, והדבר צורם מאד לכל אדם בר דעת, ולכן ענין זה נחשב כב״בזיון״ להורים, שלא שייך למחול על דבר כזה.

אמרו רבותינו בגמרא במסכת מועד קטן (דף יז.), המכה לבנו גדול חייב נדוי, דקא עבר משום לפני עור לא תתן מכשול. כלומר, המכה את בנו כשהוא כבר גדול בשנים, חייב נדוי, משום שהוא עובר על איסור של ״לפני עור לא תתן מכשול״. הואיל וטבע האדם שכאשר הוא סופג מכות, הוא נוטה להשיב מלחמה שערה. ולכן, אם יקבל הבן בגדלותו מכות מאביו או מאמו, הוא עלול בנקל להכשל באיסור חמור ולהכותם בחזרה. ולכן יש להזהר מאד, שלא להכות את הילדים הללו, כי הדבר עלול להביא לידי מכשול, שהם עלולים להחזיר מכות ממש, או לגדף, וכן כל כיוצא בזה, והכל לפי טבעו של הילד. והדברים אמורים לא רק כלפי עונשים כמו מכות, שהיו רגילים בהם בדורות הקודמים, אלא אפילו עונשים אחרים, יש להיזהר שלא להכביד בהם יותר מדאי. ולפעמים אפילו ילד בן שבע או שמונה שנים, כאשר מפריזים על המידה ומשיתים עליו עונשים קשים מנשוא, הוא עלול להתריס כנגד הוריו, ויש להיזהר בזה.

נשאל מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק״ל, אודות בן הנכנס לבקר בבית הוריו, והם מגישים לפניו כיבוד, כוס קפה עם עוגיות ומגדנות, האם רשאי לקחת מהם, משום שרצונם של ההורים זהו כבודם, או שמא אינו רשאי. ולאחר משא ומתן בדברי הפוסקים בזה העלה, שרשאי הבן לקבל מידם מה שהם מגישים לפניו, אחר בקשת המחילה מכבודם על שטרחו בשבילו, אולם אם אביו תלמיד חכם, יסרב לקחת מידו, עד שיפציר בו לקבל, כדי להראות שהדבר קשה בעיניו על שטורח בשבילו, ורק אחר הפצרת אביו יקבל מידו עם בקשת מחילה ודברי פיוס. כשם שהאב שמחל על כבודו, כבודו מחול, כמו כן חכם (כלומר, תלמיד חכם) שמחל על כבודו, כבודו מחול, אבל מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. וכן ראשי תיבות ״חכם״ הם: ח׳כם כ׳בודו מ׳חול, ו״מלך״ ראשי תיבות, כ׳בודו ל׳א מ׳חול (בהיפוך האותיות ״מלך״).

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות
והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי